

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Кафедра початкової і професійної освіти
Кафедра теорії і методики викладання природничо-математичних дисциплін у
дошкільній, початковій і спеціальній освіті
Кафедра педагогіки

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до проведення експерименту «Школа професійного зростання»
(День у школі) для здобувачів першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
зі спеціальності 013 – Початкова освіта

УДК 378.147.091.34-027.22(072)
М54

Рецензенти:

Шпак В.П. – завідувач кафедри початкової освіти, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри початкової освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Золотухіна С.Т. – завідувач кафедри педагогіки, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди протокол № 6 від 20.10.2020.

Авторський колектив: Гавриш І.В., Довженко Т.О., Небитова І.А., Партола В.В., Старікова Л.П., Ушмарова В.В., Філатова Л.С., Шищенко В.О.

М54 Методичні рекомендації до проведення експерименту «Школа професійного зростання» (День у школі) для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 013 – Початкова освіта / за ред. Т.О. Довженко. Харків : ПП «Стиль-Издат», 2020. 70 с.

Методичні рекомендації складено на основі 4-річного експериментального проєкту «Школа професійного зростання» (День у школі), до якого було залучено професорсько-викладацький склад кафедр факультету початкового навчання. Підготовлені матеріали призначено для супроводу перебування (педагогічної практики) здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти один день на тиждень у закладах загальної середньої освіти й охоплюють дисципліни педагогічного та природничо-математичного циклів. У методичних рекомендаціях наведено програми практикумів та розкрито особливості поєднання практичної підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти у закладах загальної середньої освіти з паралельним вивченням дисциплін у закладах вищої освіти. Призначено для викладачів закладів вищої освіти та здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Видано за рахунок укладача

©Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди
© Небитова І.А.

ЗМІСТ

Вступ.....	5
Розділ 1. Реалізація експерименту «Школа професійного зростання» (День у школі) для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 1 року навчання.....	6
1.1. Реалізація експерименту в межах навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності» (<i>Довженко Т.О., Небитова І.А.</i>).....	6
1.2. Реалізація експерименту в межах навчальної дисципліни «Теорія виховання» (<i>Ушмарова В.В.</i>).....	9
1.3. Реалізація експерименту в межах навчальної дисципліни «Методика природознавства» (<i>Старікова Л.П., Партола В.В.</i>).....	11
Розділ 2. Реалізація експерименту «Школа професійного зростання» (День у школі) для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 2 року навчання.....	15
2.1. Реалізація експерименту в межах навчальної дисципліни «Дидактика Нової української школи» (<i>Гавриш І.В.</i>).....	15
Розділ 3. Реалізація експерименту «Школа професійного зростання» (День у школі) для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 3 року навчання.....	18
3.1. Реалізація експерименту в межах навчальної дисципліни «Педагогічна майстерність» (<i>Філатова Л.С.</i>).....	18
3.2. Реалізація експерименту в межах навчальної дисципліни «Організація і управління у початковій школі» (<i>Шищенко В.О.</i>).....	20
Висновки.....	23
Список використаних джерел.....	24
Додатки.....	25
Додаток А.....	25
Додаток Б.....	33
Додаток В.....	43
Додаток Г.....	49
Додаток Д.....	52
Додаток Е.....	64

АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ

Гавриш Ірина Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри початкової і професійної освіти ХНПУ імені Г.С. Сковороди.

Довженко Тетяна Олексіївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри початкової і професійної освіти ХНПУ імені Г.С. Сковороди.

Небитова Ірина Андріївна – аспірант кафедри педагогіки, викладач кафедри початкової і професійної освіти ХНПУ імені Г.С. Сковороди.

Партола Вікторія Вікторівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики викладання природничо-математичних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті ХНПУ імені Г.С. Сковороди.

Старікова Людмила Павлівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики викладання природничо-математичних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті ХНПУ імені Г.С. Сковороди.

Ушмарова Вікторія Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри початкової і професійної освіти ХНПУ імені Г.С. Сковороди.

Філатова Лада Семенівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової і професійної освіти ХНПУ імені Г.С. Сковороди.

Шищенко Валентина Олексіївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової і професійної освіти ХНПУ імені Г.С. Сковороди.

ВСТУП

Для вдосконалення практичної підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 013 – Початкова освіта Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди впродовж 2016-2020 років у межах експерименту «Школа професійного зростання» здійснюється професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів у рамках педагогічної практики, у тому числі експерименту «Школа професійного зростання», що виступає елементом дуальної освіти.

Мета експерименту «Школа професійного зростання» полягає у забезпеченні для майбутніх учителів початкових класів умов професійного зростання під час переходу від навчальної до професійної діяльності в межах реального освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти.

У рамках експерименту «Школа професійного зростання» на факультеті початкового навчання було запроваджено експериментальний вид педагогічної практики «День у школі», орієнтуючись на Концепцію «Нової української школи» (далі – НУШ), під час якої здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти один день на тиждень проводять в закладах загальної середньої освіти та виконують завдання з певної навчальної дисципліни, одразу закріплюючи отриманий теоретичний матеріал на практиці.

Експериментальний вид практики «День у школі», на відміну від інших її видів, створює умови для: перевірки ефективності інноваційних упроваджень у процес педагогічної практики; виявлення та порівняння ролі та впливу різних факторів на процес практики; вибору оптимальних умов організації педагогічної практики; виявлення умов успішної реалізації певних педагогічних завдань; виявлення специфіки та закономірностей перебігу педагогічної практики в конкретних умовах.

Методичні рекомендації розроблено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальності 013 Початкова освіта.

РОЗДІЛ 1. РЕАЛІЗАЦІЯ ЕКСПЕРИМЕНТУ «ШКОЛА ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ» (ДЕНЬ У ШКОЛІ) ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ 1 РОКУ НАВЧАННЯ

1.1. Реалізація експерименту в межах навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності»

Довженко Т.О., Небитова І.А

Основна мета практикуму «Вступ до спеціальності», що реалізується у межах «Школи професійного зростання», полягає у формуванні у здобувачів вищої освіти потреб професійного розвитку та може бути реалізована за умови розуміння особливостей майбутньої професії та самоорганізації педагогічної діяльності в умовах реального освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) під керівництвом досвідчених наставників – вчителів початкових класів ЗЗСО м. Харкова та професорсько-викладацького складу кафедри початкової і професійної освіти факультету початкового навчання Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Основними завданнями навчальної дисципліни є:

- розвиток педагогічного мислення та здатності до аналізу педагогічних явищ у процесі спостереження освітнього процесу в початковій школі ЗЗСО;
- формування готовності до використання студентами набутих педагогічних знань, умінь та навичок у процесі практичної діяльності в початковій школі ЗЗСО за Концепцією НУШ;
- закріплення, узагальнення й систематизація знань зі «Вступу до спеціальності» шляхом ситуативного їх застосування у практичній діяльності та аналізу досвіду роботи вчителів-практиків.

Структура практикуму: 8 тем, 24 завдання.

Форми навчання: індивідуальні завдання, консультації, робота у групах, самостійна робота.

Результат: набуття реального досвіду практичної діяльності майбутніми вчителями початкових класів в умовах НУШ у ЗЗСО.

У процесі експерименту «Школа професійного зростання» (День у школі) в межах дисципліни «Вступ до спеціальності» здобувачам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 1 року навчання пропонуються для виконання в початковій школі ЗЗСО наступні завдання за темами дисципліни:

Тема 1. Виклики, що стоять перед початковою школою.

Завдання:

1. Під час спостереження освітнього процесу в початковій школі визначити чинники, що забезпечують якість початкової ланки загальної середньої освіти.
2. Проаналізувати оформлення класної кімнати за вимогами НУШ.
3. Визначити, чи мають класні кімнати сім навчальних зон.

Тема 2. Мета і головні компоненти НУШ.

Завдання:

4. Проаналізувати, на які компоненти Концепції НУШ орієнтуються вчителі початкової школи.

5. Під час спостереження освітнього процесу в початковій школі охарактеризувати ключові компоненти формули НУШ (ті, які ви побачили).

6. Під час спостереження освітнього процесу в початковій школі проаналізувати освітнє середовище, спираючись на Концепцію НУШ.

Тема 3. Компетентнісний підхід і ключові компетентності НУШ.

Завдання:

7. Під час спостереження освітнього процесу в початковій школі проаналізувати, чи володіє класовод ключовими компетентностями НУШ.

8. Охарактеризувати, як учитель формує в учнів життєву компетентність.

9. Визначити, як реалізуються складники всіх ключових компетентностей НУШ у процесі оволодіння учнями початкової школи навчальними предметами.

Тема 4. Педагогіка партнерства.

Завдання:

10. Під час спостереження освітнього процесу в початковій школі визначити основні риси педагогіки партнерства (ті, які ви побачили).

11. Спираючись на принципи педагогіки партнерства, проаналізувати організацію освітнього процесу в початковій школі.

12. Проаналізувати, які інструменти педагогіки партнерства використовує класовод у процесі педагогічної взаємодії з учнями.

Тема 5. Ранкова зустріч.

Завдання:

13. Під час спостереження освітнього процесу в початковій школі занотувати порядок проведення ранкових зустрічей.

14. Проаналізувати тематику ранкових зустрічей.

15. Під час спостереження ранкових зустрічей в початковій школі визначити, розвитку яких навичок учнів вони сприяють.

Тема 6. Сутність педагогічної діяльності вчителя.

Завдання:

16. Під час спостереження освітнього процесу в початковій школі визначити, який стиль педагогічного керівництва учнями використовує класовод.

17. Проаналізувати дії вчителя у процесі педагогічного керівництва учнями, а саме:

а) чи ставить учнів в позицію активного суб'єкта навчання, яке здійснюється в загальній системі колективної роботи класу;

б) чи розвиває здібності учнів з самокерування (саморегуляція, самоорганізація, самоконтроль) власною діяльністю;

в) чи організовує процес навчання як розв'язання навчально-пізнавальних проблем на ґрунті творчої взаємодії (діалогу) з учнями.

18. Проаналізувати розповідь учителя на уроці та визначте, чи дотримується він вимог щодо її змісту та викладу.

Тема 7. Педагогічна майстерність і особистість учителя.

Завдання:

19. Під час спостереження освітнього процесу в початковій школі визначити, чи має класовод шість провідних здібностей до педагогічної діяльності (комунікативність, перцептивні здібності, динамізм особистості, емоційна стабільність, оптимістичне прогнозування, креативність).

20. Проаналізувати та обґрунтувати рівень оволодіння класоводом педагогічною майстерністю (елементарний, базовий, досконалий, творчий).

21. У процесі спілкування з класоводом визначити, за якою системою відбувається процес самовиховання вчителя.

Тема 8. Педагогічна техніка вчителя.

Завдання:

22. Під час спостереження освітнього процесу в початковій школі, проаналізувати вміння класовода керувати своєю поведінкою: техніка володіння своїм організмом (мімікою, пантомімікою); керування емоціями, настроєм для зняття зайвого психічного напруження, збудження творчого самопочуття; опанування уміння соціальної перцепції (техніка керування увагою, уявою); техніка мовлення (керування диханням, дикцією, темпом мовлення).

23. Під час спостереження освітнього процесу в початковій школі, проаналізувати уміння класовода вплинути на особистість і колектив: техніка організації контакту, управління педагогічним спілкуванням, організація колективних творчих справ.

24. Зробити презентацію себе під час першої зустрічі з класом (конструювання і створення привабливого образу вчителя).

За результатами виконання навчальної програми практикуму зі «Вступу до спеціальності» в межах «Школи професійного зростання» студенти отримують 8 балів (за повне виконання програми).

Для методичного забезпечення виконання студентами навчальної програми практикуму в «Школі професійного зростання» розроблено блок завдань (додаток А), який студенти отримують на настановчій конференції перед початком практики.

Рекомендована література

1. *Вступ до спеціальності.* (2003). Навчально-методичний посібник для студентів педагогічних закладів освіти. Ніжин.
2. *Концепція початкової освіти.* (2016). Початкова школа. № 6.
3. Мешко Г. (2010). *Вступ до педагогічної професії.* Навч. посібник. Київ. Академвидав.
4. *Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті.* (2001). Київ. Шкільний світ.
5. *Нова українська школа: poradnik dla vchytelja.* (2018). Київ. Літера ЛТД.

1.2. Реалізація експерименту в межах навчальної дисципліни «Теорія і методика виховання»

Ушмарова В.В.

Основна мета практикуму з «Теорії і методики виховання», який реалізується у межах «Школи професійного зростання», полягає у забезпеченні для майбутніх учителів початкових класів комфортного переходу від навчальної діяльності до професійної виховної діяльності в умовах реального освітнього процесу в ЗЗСО під керівництвом досвідчених наставників – вчителів початкових класів ЗЗСО м. Харкова та професорсько-викладацького складу кафедри початкової і професійної освіти факультету початкового навчання Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

Основними завданнями є:

- ознайомлення з практичним втіленням основних принципів, методів, форм і засобів виховання молодших школярів шляхом спостереження, вивчення та аналізу виховного процесу в початковій школі;
- формування у студентів практичних умінь і навичок аналізу виховних ситуацій в учнівському колективі;
- закріплення, узагальнення й систематизація знань з «Теорії і методики виховання» шляхом ситуативного їх застосування у практичній діяльності та вивчення досвіду роботи вчителів-практиків.

Структура практикуму: 10 тем, 25 завдань.

Форми навчання: робота в групах, мікрОВикладання, самостійна робота, індивідуальні завдання, консультації.

Результат: отримання практичного досвіду шляхом навчання на реальних педагогічних кейсах в умовах освітнього процесу в ЗЗСО.

У процесі експерименту «Школа професійного зростання» (День у школі) в межах дисципліни «Теорія і методика виховання» здобувачам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 1 року навчання пропонуються для виконання в початковій школі ЗЗСО наступні завдання за темами дисципліни:

Тема 1. Суть процесу виховання.

Завдання:

1. Ознайомитися з системою виховної роботи в ЗЗСО.
2. Зобразити схематично систему виховної роботи в ЗЗСО.

Тема 2. Зміст виховання.

Завдання:

3. Ознайомитися з планом виховної роботи класовода на друге півріччя навчального року (за наявності).
4. Виписати виховні заходи, передбачені у плані виховної роботи, визначити ціннісний зміст заходу, виховання, форму проведення.

Тема 3. Методи і форми виховання.

Завдання:

5. Вивчити та проаналізувати методи, форми, прийоми і засоби організації індивідуальної виховної роботи з молодшими школярами (обдаровані діти, діти з особливими освітніми потребами тощо).

6. Мікровикладання: взяти участь в організації індивідуальної виховної роботи з молодшими школярами.

7. Відвідати виховну годину, проаналізувати структуру і зміст.

8. Мікровикладання: взяти участь у підготовці і проведенні виховної години.

9. Відвідати виховний захід, проаналізувати структуру і зміст.

10. Мікровикладання: взяти участь в підготовці і проведенні виховного заходу.

Тема 4. Розвиток особистості в колективі.

Завдання:

11. Визначити стадію розвитку колективу класу.

12. З'ясувати, які у класі існують традиції, що впливають на згуртування колективу.

13. Мікровикладання: взяти участь у підготовці і проведенні традиційного заходу, спрямованого на згуртування колективу.

Тема 5. Національно-патріотичне виховання молодших школярів.

Завдання:

14. Вивчити і проаналізувати методи, форми, прийоми і засоби організації національно-патріотичного виховання молодших школярів в освітньому процесі (через зміст навчальних предметів).

15. Мікровикладання: підготувати і провести фрагмент уроку, мета і зміст якого спрямовані на національно-патріотичне виховання школярів.

Тема 6. Моральне виховання молодших школярів.

Завдання:

16. Вивчити і проаналізувати методи, форми, прийоми і засоби організації морального виховання молодших школярів в освітньому процесі (через зміст навчальних предметів).

17. Мікровикладання: підготувати і провести фрагмент уроку, мета і зміст якого спрямовані на моральне виховання школярів.

Тема 7. Естетичне виховання молодших школярів.

Завдання:

18. Вивчити і проаналізувати методи, форми, прийоми і засоби організації естетичного виховання молодших школярів в освітньому процесі (через зміст навчальних предметів).

19. Мікровикладання: підготувати і провести фрагмент уроку, мета і зміст якого спрямовані на естетичне виховання школярів.

Тема 8. Екологічне виховання молодших школярів.

Завдання:

20. Вивчити і проаналізувати методи, форми, прийоми і засоби організації екологічного виховання молодших школярів у навчальному процесі (через зміст навчальних предметів).

21. Мікровикладання: підготувати і провести фрагмент уроку, мета і зміст якого спрямовані на екологічне виховання школярів.

Тема 9. Трудове виховання молодших школярів.

Завдання:

22. Вивчити і проаналізувати методи, форми, прийоми і засоби організації трудового виховання молодших школярів в освітньому процесі (через зміст навчальних предметів).

23. Мікровикладання: підготувати і провести фрагмент уроку, мета і зміст якого спрямовані на трудове виховання школярів.

Тема 10. Виховання здорового способу життя у молодших школярів.

Завдання:

24. Вивчити і проаналізувати методи, форми, прийоми і засоби організації фізичного виховання молодших школярів в освітньому процесі (через зміст навчальних предметів).

25. Мікровикладання: підготувати і провести фрагмент уроку, мета і зміст якого спрямовані на виховання здорового способу життя особистості.

За результатами виконання навчальної програми практикуму з «Теорії і методики виховання» в межах «Школи професійного зростання» студенти отримують 10 балів (за повне виконання програми).

Для методичного забезпечення виконання студентами навчальної програми практикуму в «Школі професійного зростання» розроблено блок завдань (додаток Б), який студенти отримують на настановчій конференції перед початком практики.

Рекомендована література

1. Карпенчук С. (2005). *Теорія і методика виховання*. Київ. Вища школа.
2. Курлянд З. (2009). *Педагогіка*. Навчальний посібник. Харків. Бурун Книга.
3. Мельничук С. (2012). *Педагогіка (Теорія виховання)*. Навчальний посібник. Київ. Видавничий дім «Слово».
4. Омеляненко В., Кузьмінський А. (2008). *Теорія і методика виховання*. Київ. Знання.
5. Савченко О. (2009). *Виховний потенціал початкової освіти*. Посібник для вчителів і методистів почат. навч. Київ.

1.3. Реалізація експерименту в межах навчальної дисципліни «Методика природознавства»

Старікова Л.П., Партола В.В.

Основна мета практикуму з «Методики природознавства», що реалізується у межах «Школи професійного зростання», полягає у формуванні загальної та предметної компетентності майбутніх фахівців у галузі початкової природознавчої освіти під час вивчення об'єктів, процесів та явищ природи в умовах реального освітнього процесу в ЗЗСО під керівництвом досвідчених

наставників – вчителів початкових класів ЗЗСО м. Харкова та професорсько-викладацького складу кафедри теорії і методики викладання природничо-математичних дисциплін факультету початкового навчання Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

Основними завданнями є:

- окреслення змісту інформації про об'єкти, процеси та явища оточуючої природи відповідно до діючих шкільних програм, підручників та методичних посібників;
- оволодіння методикою проведення уроків будь-якого типу; спостережень у природі, куточку живої природи, на шкільній навчально-дослідній ділянці початкової школи;
- формування умінь доцільно використовувати форми організації освітнього процесу й пізнання світу природи;
- засвоєння досвіду розвитку природознавства для використання цінних досягнень минулого в освітньому процесі; формування системи цінностей у майбутніх педагогів.

Структура практикуму: 3 теми, 20 завдань.

Форми навчання: робота в групах, самостійна робота, індивідуальні завдання, консультації.

Результат: практичне оволодіння методикою природознавства в умовах освітнього процесу початкової школи.

У процесі експерименту «Школа професійного зростання» (День у школі) в межах дисципліни «Методика природознавства» здобувачам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 1 року навчання пропонуються для виконання в початковій школі ЗЗСО наступні завдання за темами дисципліни:

Тема 1. Зміст навчального матеріалу шкільних природознавчих курсів «Природознавство» (1-4 класи).

Завдання:

1. Проаналізувати програми та підручники з природознавства: занотувати, за якими програмами працює вчитель, якими підручниками користується; з'ясувати, чи відповідає зміст підручника програмі; охарактеризувати підручник (структура, методичний апарат, ілюстрації, науковість, доступність тощо). Скласти календарне планування на другий семестр навчального року з курсів «Природознавства» (3-4 класи) та «Я досліджую Світ» (планування за тематичними тижнями (1-2 клас)).

2. Проаналізувати зміст фенологічних спостережень у класі, особливості їх проведення, способи фіксації результатів спостереження (ведення класного «Календаря природи», зошитів на друкованій основі).

Тема 2. Методи навчання на уроках природознавства (традиційні і нетрадиційні).

Завдання:

3. Проаналізувати структуру уроку: спробувати визначити етапи уроку та методи, що застосовує учитель на кожному з них.

4. Визначити методи, які найчастіше застосовує вчитель для перевірки домашнього завдання: методи усної перевірки результатів навчання – бесіда,

розповідь, пояснення, роз'яснення, читання тексту, географічних карт, схем та ін.; методи письмової перевірки результатів навчання – контрольні роботи (завдання), твір, диктант, реферат, тестування тощо; методи практичної перевірки результатів навчання – проведення досліду, виконання практичної роботи, створення виробів, моделей тощо; методи програмованої перевірки результатів навчання – використання дидактичних карток, посібників із друкованою основою тощо.

5. Дати характеристику традиційним і нетрадиційним засобам повідомлення теми та завдань уроку, що використовує вчитель.

6. Дати характеристику макроструктурного етапу комбінованого уроку (етап мотивації навчальної діяльності учнів).

7. Розробити мікроструктуру етапу мотивації навчальної діяльності учнів.

8. Підготувати роз'яснювальну бесіду до теми «Як охороняти безцінний скарб – воду». Дати характеристику макроструктурних етапів комбінованого уроку (етапу пояснення нового матеріалу).

9. Дати характеристику макроструктурних етапів комбінованого уроку (етап закріплення та осмислення нового матеріалу). Розробити мікроструктуру етапу закріплення нового матеріалу.

10. Дати характеристику макроструктурних етапів комбінованого уроку (етап узагальнення та систематизації нового матеріалу). Розробити мікроструктуру етапу узагальнення та систематизації нового матеріалу.

11. Скласти узагальнюючу бесіду до етапу «Підсумок уроку» (тема за вибором).

12. Проаналізувати засоби контролю знань учнів, що використовуються на уроках природознавства у ЗЗСО.

Тема 3. Форми організації освітнього процесу з вивчення природознавства: урок, позаурочна робота, екскурсії, домашні завдання.

Завдання:

13. Скласти завдання для домашнього виконання з курсів «Природознавство», «Я досліджую Світ».

14. З'ясувати теми та процес організації проєктної діяльності учнів у класах, де проводиться факультетський експеримент «День у школі».

15. Проаналізувати методiku організації і проведення лабораторних робіт та демонстраційних дослідів.

16. Охарактеризувати матеріальну базу навчання природознавству у класі.

17. Охарактеризувати організацію куточка живої природи та можливості використання його об'єктів в освітньому процесі.

18. Скласти питання для усного та письмового фронтального та індивідуального опитування до обраної теми.

19. Впродовж семестру заповнити зошит на друкованій основі з курсу «Природознавство» чи «Я досліджую Світ».

20. Скласти конспект дидактичної гри з будь-якої теми курсу «Природознавство». Зазначити етап уроку, на якому вона проводиться.

За результатами виконання навчальної програми практикуму з «Методики природознавства» в межах «Школи професійного зростання» студенти отримують 10 балів (за повне виконання програми).

Для методичного забезпечення виконання студентами навчальної програми практикуму в «Школі професійного зростання» розроблено блок завдань (додаток В), який студенти отримують на настановчій конференції перед початком експериментальної практики.

Рекомендована література

1. Байбара Т. (1998). *Методика навчання природознавства в початкових класах*. Навчальний посібник. Київ. Веселка.
2. Біда О. (2000). *Природознавство і сільськогосподарська праця: Методика викладання*. Навч. посібник для студентів пед. ф-тів вищих навч. закладів та класоводів. Київ. Ірпінь. ВТФ «Перун».
3. *Державна національна програма «Освіта. Україна XXI століття»*. (1994). Київ. Райдуга.
4. Кисельов Ф. (1975). *Методика викладання природознавства в початкових класах*. Київ. Вища школа.
5. *Програми середньої загальноосвітньої школи 1-4 класи*. (2017). Київ. Освіта.

РОЗДІЛ 2. РЕАЛІЗАЦІЯ ЕКСПЕРИМЕНТУ «ШКОЛА ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ» (ДЕНЬ У ШКОЛІ) ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ 2 РОКУ НАВЧАННЯ

2.1. Реалізація експерименту в межах навчальної дисципліни «Дидактика Нової української школи»

Гавриш І.В.

Основна мета практикуму з «Дидактики Нової української школи», що реалізується у межах «Школи професійного зростання», полягає в оволодінні майбутніми учителями початкових класів навиками підготовки методичного забезпечення для проведення різних видів занять, дидактичного аналізу та діагностики знань учнів початкової школи в умовах реального освітнього процесу в ЗЗСО під керівництвом досвідчених наставників – вчителів початкових класів ЗЗСО м. Харкова та професорсько-викладацького складу кафедри початкової і професійної освіти факультету початкового навчання Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

Основними завданнями є:

- реалізація технології розвитку в дітей молодшого шкільного віку ключових компетентностей, позитивного мислення та емоційного інтелекту, оволодіння студентами-практикантами основними навиками проведення навчальних занять з дітьми молодшого шкільного віку;
- формування вмінь добирати оптимальні форми та методи для організації освітнього процесу; застосовування сучасних освітніх технологій;
- формування вмінь планувати, організовувати, стимулювати, контролювати, аналізувати результати навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів.

Структура практикуму: 6 тем, 24 завдання.

Форми навчання: лекції, педагогічні майстер-класи, робота у групах, самостійна робота, індивідуальні завдання, консультації.

Результат: отримання практичного досвіду в умовах освітнього процесу НУШ в початковій школі ЗЗСО.

У процесі експерименту «Школа професійного зростання» (День у школі) в межах дисципліни «Дидактика Нової української школи» здобувачам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 2 року навчання пропонуються для виконання в початковій школі ЗЗСО наступні завдання за темами дисципліни:

Тема 1. Закони України «про освіту» та «Про повну загальну середню освіту» як нормативна база розбудови Нової української школи.

Завдання:

1. Відвідати і проаналізувати вступну лекцію «Контроль у навчально-виховному процесі початкової школи» (продовження) *(проводить викладач ЗВО)*.
2. Відвідати і дидактично проаналізувати уроки у початкових класах: «Читання», 1 клас; «Математика», 1 клас.

3. Відвідати і проаналізувати педагогічний майстер-клас «Особливості навчання учнів 1-го класу в науково-педагогічному проєкті «Інтелект України» *(проводить вчитель ЗЗСО)*.

4. Визначити рівень сформованості знань табличного додавання і віднімання в учнів 2-го класу.

Тема 2. Нормативні та теоретико-методологічні основи концепції «Нова українська школа».

Завдання:

5. Відвідати і проаналізувати вступну лекцію «Робота вчителя зі шкільною документацією» *(проводить вчитель ЗЗСО)*.

6. Відвідати і дидактично проаналізувати уроки у початкових класах: «Українська мова», 1 клас; «Людина і світ», 1 клас.

7. Відвідати і проаналізувати педагогічний майстер-клас «Поліфункціональний урок у системі навчання в проєктних класах «Інтелект України» *(проводить вчитель ЗЗСО)*.

8. Визначити рівень сформованості навичок первинного читання в учнів 1-го класу.

Тема 3. Нормативні та теоретико-методологічні основи концепції «Нова українська школа»

Завдання:

9. Відвідати і проаналізувати вступну лекцію «Шляхи реалізації триєдиної функції навчання на уроках у початковій школі» *(проводить викладач ЗВО)*.

10. Відвідати і дидактично проаналізувати уроки у початкових класах: «Українська мова», 4 клас; «Людина і світ», 4 клас.

11. Відвідати і проаналізувати педагогічний майстер-клас «Поліфункціональний урок у системі навчання у проєктних класах «Інтелект України» *(проводить вчитель ЗЗСО)*.

12. Вести спостереження за організацію самопідготовки учнів у групі подовженого дня.

Тема 4. Компетентнісний підхід як методологічна основа реалізації концепції «Нова українська школа»

Завдання:

13. Відвідати і проаналізувати вступну лекцію «Контроль у навчально-виховному процесі початкової школи» *(проводить викладач ЗВО)*.

14. Відвідати і дидактично проаналізувати уроки у початкових класах: «Читання», 4 клас; «Навчаємося разом», 4 клас.

15. Відвідати і проаналізувати педагогічний майстер-клас «Формування ключових компетентностей в учнів проєктних класів «Інтелект України» *(проводить вчитель ЗЗСО)*.

16. Визначити рівень сформованості навичок читання учнів та організації їх самопідготовки у групі подовженого дня.

Тема 5. Теоретичні основи уроку в новій українській школі.

Завдання:

17. Відвідати і проаналізувати вступну лекцію «Урок у системі компетентнісної освіти» *(проводить викладач ЗВО)*.

18. Відвідати і дидактично проаналізувати уроки у початкових класах: «Читання», 2 клас; «Навчаємося разом», 3 клас.

19. Відвідати і проаналізувати педагогічний майстер-клас «Реалізація принципів наступності, активності, свідомості, наочності, а також міцності знань, умінь і навичок на уроках читання» *(проводить вчитель ЗЗСО)*.

20. Вести спостереження за роботою вчителів початкових класів у групі подовженого дня.

Тема 6. Характеристика освітніх програм, що реалізують Концепцію «Нова українська школа».

Завдання:

21. Відвідати і проаналізувати вступну лекцію «Підготовка вчителя до навчального року, нової теми, уроку» *(проводить вчитель ЗЗСО)*.

22. Відвідати і дидактично проаналізувати уроки в початкових класах: «Читання», 1 клас; «Математика», 1 клас.

23. Відвідати і проаналізувати педагогічний майстер-клас «Особливості процесу формування навичок первинного читання в учнів 1-го класу в науково-педагогічному проєкті «Інтелект України» *(проводить вчитель ЗЗСО)*.

24. Формувати навички первинного читання в учнів 1-го класу.

За результатами виконання навчальної програми практикуму з «Дидактика Нової української школи» в межах «Школи професійного зростання» студенти отримують 12 балів (за повне виконання програми).

Для методичного забезпечення виконання студентами навчальної програми практикуму в «Школі професійного зростання» розроблено блок завдань (додаток Г), який студенти отримують на настановчій конференції перед початком експериментальної практики.

Рекомендована література

1. Максименко В. (2013). *Дидактика: курс лекцій*. Навч. посіб. Хмельницький. ХмЦНП.
2. Малафійк І. (2009). *Дидактика*. Навчальний посібник. Київ. Кондор.
3. Савченко О.Я. (2002). *Дидактика початкової школи*. – Київ. Генеза.
4. Чайка В. (2011). *Основи дидактики*. Навчальний посібник. Київ. Академвидав.
5. Ягупов В. (2003). *Педагогіка*. Навч. посібник. Київ. Либідь.

РОЗДІЛ 3. РЕАЛІЗАЦІЯ ЕКСПЕРИМЕНТУ «ШКОЛА ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ» (ДЕНЬ У ШКОЛІ) ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ 3 РОКУ НАВЧАННЯ

3.1. Реалізація експерименту в межах навчальної дисципліни «Педагогічна майстерність»

Філатова Л.С.

Основна мета практикуму з «Педагогічної майстерності», який реалізується у межах «Школи професійного зростання», полягає у забезпеченні практичного оволодіння педагогічною майстерністю майбутніми вчителями початкових класів в умовах реального освітнього процесу в ЗЗСО під керівництвом досвідчених наставників – вчителів початкових класів ЗЗСО м. Харкова та професорсько-викладацького складу кафедри початкової і професійної освіти факультету початкового навчання Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

Основними завданнями є:

- забезпечення розуміння студентами сутності характеристик педагогічної діяльності, складників педагогічної майстерності та уміння адекватно визначати рівень їх розвитку;
- розвиток умінь студентів професійно-грамотно конструювати і реалізувати педагогічну взаємодію, обираючи доцільні засоби для забезпечення її ефективності;
- забезпечення орієнтування студентів у системі вправ для розвитку власної педагогічної майстерності, їх стимулювання до об'єктивного самоаналізу, самоконтролю, самовиховання, постійної праці над власною професійною майстерністю;
- оволодіння технікою управління майбутніми учителями початкових класів своїм психічним станом та прийомами налагодження контакту у педагогічній взаємодії.

Структура практикуму: 4 теми, 14 завдань.

Форми навчання: робота у групах, самостійна робота, індивідуальні завдання, консультації.

Результат: практичне оволодіння педагогічною майстерністю в умовах освітнього процесу в початковій школі.

У процесі експерименту «Школа професійного зростання» (День у школі) в межах дисципліни «Педагогічна майстерність» здобувачам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 3 року навчання пропонуються для виконання в початковій школі ЗЗСО такі завдання за темами навчальної дисципліни:

Тема 1. Педагогічна майстерність учителя та її елементи.

Завдання:

1. Скласти професіограму вчителя (за 5-ти бальною системою).
2. Вказати, які прийоми педагогічної техніки використовує учитель на уроках?

3. Зазначити, які характерні жести вчителя Ви побачили, і що вони означають?

Тема 2. Сутність і зміст педагогічного спілкування.

Завдання:

4. Виявити характер педагогічного спілкування учителя.

5. Які бар'єри спілкування, що перешкоджають педагогічній взаємодії Ви побачили?

6. Який стиль педагогічного спілкування притаманний Вашому класоводу? (за О. Березовіним, Я. Коломенським)?

7. Спостерігати за дистанціями учителя у ході уроку. Яка переважає?

Тема 3. Проблеми взаємодії вчителя та учнів.

Завдання:

8. Які властивості педагогічного такту учителя Ви спостерігаєте на уроці?

9. Спостерігаючи за прийомами педагогічного впливу. Описати 2-3 педагогічні ситуації, які містять вищезазначені прийоми.

10. Доповнити три ключові операції педагогічного впливу.

Тема 4. Педагогічні конфлікти: профілактика та розв'язання.

Завдання:

11. Працюючи з науковими джерелами, з'ясувати типологію конфліктів у школі.

12. Спостерігаючи за роботою вчителя, визначити, чи виділяє класовод «улюбленців» та «покинутих»? Порахувати, скільки разів учитель звертає увагу і до одних, і до інших. Критичні зауваження та словесні заохочення занотувати.

13. Визначити стратегію поведінки учителя в ході конфліктів (уникнення конфлікту, конфронтація (суперництво) у конфлікті, стратегія пристосування, компроміс, співробітництво).

14. Знайти та занотувати висловлювання В. О. Сухомлинського щодо конфліктів: «Конфлікт між педагогом і дитиною, між педагогом і колективом - велика...».

За результатами виконання навчальної програми практикуму з «Педагогічної майстерності» в межах «Школи професійного зростання» студенти отримують 12 балів (за повне виконання програми).

Для методичного забезпечення виконання студентами навчальної програми практикуму в «Школі професійного зростання» розроблено блок завдань (додаток Д), який студенти отримують на настановчій конференції перед початком експериментальної практики.

Рекомендована література

1. Бутенко Н. (2005). *Комунікативна майстерність викладача*. Навч. посібник. Київ. КНЕУ.

2. Васянович Г. (2011). *Педагогічна етика*. Навч. посіб. Київ. «Академвидав».

3. Галузяк В., Хохловська І. (2015). *Педагогічна конфліктологія*. Навч. посіб. Вінниця. «Нілан ЛТД».

4. Гін А. (2007). *Прийоми педагогічної техніки*. Посібник для вчителів. Луганськ.

5. Зайченко І., Теслюк В., Каленський А. (2018). *Основи педагогічної майстерності та етика викладача вищої школи*. Київ. Ліра-К.

3.2. Реалізація експерименту в межах навчальної дисципліни «Організація і управління у початковій школі»

Шищенко В.О.

Основна мета практикуму з «Організації і управління у початковій школі», який реалізується у межах «Школи професійного зростання», полягає в ознайомленні майбутніх учителів початкових класів з організацією, змістом, принципами та методами управління в початковій школі під керівництвом досвідчених наставників – вчителів початкових класів ЗЗСО м. Харкова та професорсько-викладацького складу кафедри початкової і професійної освіти факультету початкового навчання Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

Основними завданнями є:

- ознайомлення зі змістом і принципами побудови управління у ЗЗСО, основними документами про функціонування і розвиток початкової школи, основними проблемами і шляхами удосконалення внутрішкільного керівництва школи І ступеня, методикою методичної роботи і наукової організації праці в умовах школи І ступеня;
- формування у студентів практичних умінь і навичок аналізу методичної роботи та педагогічного середовища для наукової організації праці молодших школярів і вчителів в умовах початкової ланки освіти; раціонально прогнозувати і планувати свою професійну діяльність;
- закріплення, узагальнення й систематизація знань з «Організації і управління у початковій школі» шляхом ситуативного їх застосування у практичній діяльності та вивчення досвіду роботи вчителів-практиків.

Структура практикуму: 4 теми, 18 завдань.

Форми навчання: робота в групах, самостійна робота, індивідуальні завдання, консультації.

Результат: отримання практичного досвіду з організації і управління у початковій школі в умовах освітнього процесу в ЗЗСО.

У процесі експерименту «Школа професійного зростання» (День у школі) на базі ЗЗСО м. Харкова здобувачам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 3 року навчання пропонуються для виконання такі завдання:

Тема 1. Планування та організація освітнього процесу в початковій школі.

Завдання:

1. Відвідати та проаналізувати установчо-мотиваційну лекцію щодо планування та організацію освітнього процесу у початковій школі.
2. Відвідати і проаналізувати уроки в початковій школі (на вибір).
3. Ознайомитися з календарним плануванням учителя початкових класів на один семестр та зробити аналіз планів-конспектів уроків учителя.

4. Проаналізувати розклад занять у одному із класів початкової школи м. Харкова. Чи відповідає він вимогам щодо складання розкладу.

5. Зробити циклограму роботи директора школи у форматі А 4.

Тема 2. Внутрішкільний контроль у закладах загальної середньої освіти.

Завдання:

6. Відвідати та проаналізувати установчо-мотиваційну лекцію щодо внутрішкільного контролю у ЗЗСО.

7. Відвідати і проаналізувати уроки в початковій школі (на вибір).

8. Ознайомитися зі зразками бланків внутрішкільного контролю заступника директора з навчально-виховної роботи в початковій школі: контроль ведення класних журналів, контроль поурочного планування, контроль ведення учнівських щоденників, контроль ведення зошитів для контрольних робіт, контроль ведення робочих учнівських зошитів, контроль навчально-матеріальної бази кабінетів, аналіз контрольної роботи, аналіз уроку (за наявності).

9. Ознайомитися з документацією вчителя початкової школи, з вимогами щодо ведення класного журналу в 1-4 класах та заповнити ксерокс сторінок класного журналу.

10. Спробувати здійснити контроль ведення класних журналів за допомогою зазначених вище бланків.

Тема 3. Методична робота в початковій школі.

Завдання:

11. Відвідати та проаналізувати установчо-мотиваційну лекцію щодо методичної роботи у ЗЗСО.

12. Відвідати і проаналізувати уроки в початковій школі (на вибір).

13. Вивчити та проаналізувати методичну роботу ЗЗСО (форми методичної роботи з педагогічними кадрами, документація, методичні об'єднання вчителів початкових класів).

14. Підготувати матеріали про роботу методичного об'єднання вчителів початкових класів (на базі конкретної початкової школи), застосовуючи програму Power Point.

Тема 4. Робота груп продовженого дня.

Завдання:

15. Відвідати та проаналізувати установчо-мотиваційну лекцію щодо роботи груп продовженого дня.

16. Відвідати і проаналізувати уроки в початковій школі (на вибір).

17. Вивчити та проаналізувати роботу групи продовженого дня (організація режиму дня, планування роботи вихователя групи продовженого дня та документація).

18. Скласти картотеку (по 3 картки до кожного) рухливих ігор для молодших школярів під час проведення занять у групі продовженого дня на випадок гарної чи поганої погоди.

За результатами виконання навчальної програми практикуму з «Організації і управління у початковій школі» в межах «Школи професійного зростання» студенти отримують 9 балів (за повне виконання програми).

Для методичного забезпечення виконання студентами навчальної програми практикуму в «Школі професійного зростання» розроблено блок завдань (додаток Е), який студенти отримують на настановчій конференції перед початком експериментальної практики.

Рекомендована література

1. Григораш В. (2011). *Організація діяльності керівника школи*. Харків. Вид. група «Основа».
2. Кулаченко О. (2009). *105 схем і таблиць: заступнику директора та вчителю початкової школи*. Харків. Вид. група «Основа».
3. *Методична робота вчителя початкових класів*. (2012). 2-ге видання. Харків. Вид. група «Основа».
4. Онишків З. (2003). *Основи школознавства*. Навчальний посібник для студентів педагогічних вузів. 3-тє видання, доповнене і перероблене. Тернопіль. Навчальна книга. Богдан.
5. *Управління навчальним закладом*. (2004). Навчально-методичний посібник у 2-х частинах. Ч. 1. Абетка менеджера освіти. Харків. Веста. Вид-во «Ранок».

ВИСНОВКИ

Реалізація експерименту «Школа професійного зростання» (День у школі) передбачала залучення здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 013 – Початкова освіта до професійно орієнтованої взаємодії з дітьми, починаючи з першого семестру першого курсу. Програма впровадження експерименту «Школа професійного зростання» (День у школі) не впливала на проведення традиційних педагогічних практик, які відбувалися за графіком навчального плану, а була новою формою навчання, що передбачала виділення одного дня на тиждень для відвідування ЗЗСО і виконання здобувачами вищої освіти завдань, розроблених з поступовим ускладненням для кожного курсу. Щосеместрово визначався перелік навчальних дисциплін, які доповнювалися системною практичною діяльністю на базі ЗЗСО. Системою роботи передбачалося залучення здобувачів освіти до виконання низки завдань в межах навчальних дисциплін («Вступ до спеціальності», «Теорія і методика виховання», «Методика природознавства», «Дидактика Нової української школи», «Педагогічна майстерність», «Організація і управління у початковій школі»), що поступово ускладнювалися від першого до четвертого курсу.

Ефективність експерименту «Школа професійного зростання» (День у школі) підтверджується загальними спостереженнями за змінами, що відбуваються у професійному становленні майбутніх учителів початкових класів. Результати експерименту «Школа професійного зростання» (День у школі) дають можливість визначити суттєві чинники, що впливають на продуктивність професійного зростання майбутніх учителів початкових класів:

- дотримання єдиної стратегії всіма учасниками експерименту; застосування трьохрівневої системи взаємодії учасників експерименту: викладач – тьютор – здобувачі вищої освіти молодших курсів;
- забезпечення оптимальної мотивації здобувачів вищої освіти;
- систематичність проведення практики в межах різних навчальних дисциплін;
- демонстрація викладачами привабливого зразка взаємодії з дітьми;
- ретельний контроль викладачів за роботою здобувачів вищої освіти; із наданням регулярних консультацій;
- забезпечення взаємонавчання внаслідок відвідування й обговорення уроків, проведених здобувачами вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Gulyaeva V. (2019). *Development of modern technologies and scientific potential of the world : coll. of scientific papers*. «ΛΟΓΟΣ» with materials of the International scientific-practical conf. London: NGO «European Scientific Platform» V.3.
2. Баришева О. (2001). *Самовизначення та самореалізація як мотив участі старшокласників у гуртковій роботі*. Київ: автореф. дис. канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна і вікова психологія».
3. Бугаев А. (1981) *Методика преподавания физики. Теоретические основы*. Москва: Просвещение.
4. Дернова М. (2014). *Дуальна модель вищої професійної освіти дорослих: Європейський досвід*. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. Вип. 2 (9).
5. *Дуальна освіта* (2017). Київ: Міністерство освіти і науки України.
6. Марчук Е. (2007). *Современные тенденции развития начального профессионального образования в Германии*. Томск: Вестник ТГПУ. Вып. 7 (70).
7. *Методи педагогічних досліджень* (2007) Бібліотека онлайн. Київ: МОН.
8. Мечнікова Г. (2002). *Самооцінка та рівень домагань особистості як динамічна система*. Одеса: автореф. дис. к. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогіка та вікова психологія».
9. *Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти* (2018). Київ: Розпорядження Кабінету Міністрів України. Концепція від 19.09.2018. № 660-р.
10. Світайло Н. (2019) *Принципи організаційного та методичного забезпечення практичної складової в рамках реалізації дуальної моделі освіти (старт в умовах багатьох невизначеностей)*. Навчально-методичний посібник. Суми: Сумський державний університет.
11. Терещенкова Е. (2014). *Дуальная система образования как основа подготовки специалистов*. Научно-методический электронный журнал «Концепт». № 4.

Додатки

Додаток А

Дисципліна «Вступ до спеціальності». Блок завдань

Школа _____

Клас _____ Учитель _____

№	Завдання	Спостереження, нотатки
1.	Під час спостереження освітнього процесу в початковій школі визначте чинники, що забезпечують якість початкової ланки загальної середньої освіти.	
2.	Проаналізуйте оформлення класної кімнати за вимогами НУШ.	
3.	Визначте, чи мають класні кімнати сім навчальних зон.	
4.	Проаналізуйте, на які	

	компоненти Концепції НУШ орієнтуються вчителі початкової школи.	
5.	Під час спостереження освітнього процесу в початковій школі охарактеризуйте ключові компоненти формули НУШ (ті, які ви побачили).	
6.	Під час спостереження освітнього процесу в початковій школі проаналізуйте освітнє середовище, спираючись на Концепцію НУШ.	
7.	Під час спостереження освітнього процесу в початковій школі проаналізуйте, чи володіє класовод ключовими компетентностями НУШ.	

8.	Охарактеризуйте, як учитель формує в учнів життєву компетентність.	
9.	Визначте, як реалізуються складники всіх ключових компетентностей НУШ у процесі оволодіння учнями початкової школи навчальними предметами.	
10.	Під час спостереження освітнього процесу в початковій школі визначте основні риси педагогіки партнерства (ті, які ви побачили).	

11.	Спираючись на принципи педагогіки партнерства, проаналізуйте організацію освітнього процесу в початковій школі.	
12.	Проаналізуйте, які інструменти педагогіки партнерства використовує класовод у процесі педагогічної взаємодії з учнями.	
13.	Під час спостереження освітнього процесу в початковій школі занотуйте порядок проведення ранкових зустрічей.	
14.	Проаналізуйте тематику ранкових зустрічей.	

15.	Під час спостереження ранкових зустрічей в початковій школі визначте, розвитку яких навичок учнів вони сприяють.	
16.	Під час спостереження освітнього процесу в початковій школі визначте, який стиль педагогічного керівництва учнями використовує класовод.	
17.	Проаналізуйте дії вчителя у процесі педагогічного керівництва учнями, а саме: а) чи ставить учнів в позицію активного суб'єкта навчання, яке здійснюється в загальній системі колективної роботи класу; б) чи розвиває здібності учнів з самокерування (саморегуляція,	

	самоорганізація, самоконтроль) власною діяльністю; в) чи організовує процес навчання як розв'язання навчально-пізнавальних проблем на ґрунті творчої взаємодії (діалогу) з учнями.	
18.	Проаналізуйте розповідь учителя на уроці та визначте, чи дотримується він вимог щодо її змісту та викладу.	
19.	Під час спостереження освітнього процесу в початковій школі визначте, чи має класовод шість провідних здібностей до педагогічної діяльності (комунікативність, перцептивні здібності, динамізм особистості, емоційна стабільність, оптимістичне прогнозування, креативність).	

20.	Проаналізуйте та обґрунтуйте рівень оволодіння класоводом педагогічною майстерністю (елементарний, базовий, досконалий, творчий).	
21.	У процесі спілкування з класоводом визначити, за якою системою відбувається процес самовиховання вчителя.	
22.	Під час спостереження освітнього процесу в початковій школі проаналізуйте вміння класовода керувати своєю поведінкою: техніка володіння своїм організмом (мімікою, пантомімікою); керування емоціями, настроєм для зняття зайвого психічного напруження, збудження творчого самопочуття; опанування уміння соціальної перцепції (техніка керування увагою, уявою); техніка мовлення (керування диханням, дикцією, темпом	

	мовлення).	
23.	Під час спостереження освітнього процесу в початковій школі, проаналізуйте уміння класовода вплинути на особистість і колектив: техніка організації контакту, управління педагогічним спілкуванням, організація колективних творчих справ.	
24.	Зробіть презентацію себе під час першої зустрічі з класом (конструювання і створення привабливого образу вчителя).	

Додаток Б
Дисципліна «Теорія виховання». Блок завдань

Школа _____

Клас _____ Учитель _____

ЗАВДАННЯ 1:

1. Ознайомитися з системою виховної роботи в ЗЗСО.
2. Зобразити схематично систему виховної роботи в ЗЗСО.

ЗАВДАННЯ 2:

1. Ознайомитися з планом виховної роботи класовода на друге півріччя 2019-2020 навчального року.
2. Виписати виховні заходи, передбачені у плані виховної роботи, визначити напрям виховання і форму проведення.

Виховний захід	Дата	Напрямок виховання	Форма заходу

ЗАВДАННЯ 3: Проаналізувати методи, форми, прийоми і засоби організації *національно-патріотичного* виховання молодших школярів в освітньому процесі (через зміст навчальних предметів).

Мета національно-патріотичного виховання молодших школярів:

Нотатки

Що б я запозичила/запозичив до власної виховної скарбнички

Навчальний предмет: _____

Методи, форми, прийоми і засоби організації *національно-патріотичного* виховання молодших школярів в освітньому процесі через зміст навчального предмету:

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

ЗАВДАННЯ 4: Вивчити та проаналізувати методи, форми, прийоми і засоби організації *морального виховання* молодших школярів в освітньому процесі (через зміст навчальних предметів).

Мета морального виховання молодших школярів:

Нотатки

Що б я запозичила/запозичив до власної виховної скарбнички

Навчальний предмет: _____

Методи, форми, прийоми і засоби організації естетичного виховання молодших школярів в освітньому процесі через зміст навчального предмету:

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

ЗАВДАННЯ 6: Вивчити та проаналізувати методи, форми, прийоми і засоби організації *екологічного виховання* молодших школярів в освітньому процесі (через зміст навчальних предметів).

Мета екологічного виховання молодших школярів:

Нотатки

Що б я запозичила/запозичив до власної виховної скарбнички

Навчальний предмет: _____

Методи, форми, прийоми і засоби організації екологічного виховання молодших школярів в освітньому процесі через зміст навчального предмету:

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue or grey ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

ЗАВДАННЯ 7: Вивчити та проаналізувати методи, форми, прийоми і засоби організації *трудового виховання* молодших школярів в освітньому процесі (через зміст навчальних предметів).

Мета трудового виховання молодших школярів:

Нотатки

Що б я запозичила/запозичив до власної виховної скарбнички

Навчальний предмет: _____

Методи, форми, прийоми і засоби організації трудового виховання молодших школярів в освітньому процесі через зміст навчального предмету:

[illegible]

ЗАВДАННЯ 8: Вивчити та проаналізувати методи, форми, прийоми і засоби організації *фізичного виховання* молодших школярів в освітньому процесі (через зміст навчальних предметів).

Що б я запозичила/запозичив до власної виховної скарбнички

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Протокол спостережень індивідуальної виховної роботи

Дата _____ Клас _____

Учень _____

Класовод _____

Тема виховної бесіди _____

_____

Мета виховної бесіди _____

_____

_____

_____

_____

Нотатки

Що б я запозичила/запозичив до власної виховної скарбнички

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

ЗАВДАННЯ 10: Відвідати виховну годину, проаналізувати структуру і зміст.

Протокол спостережень на виховній годині

Дата _____ Клас _____

Учень _____

Класовод _____

Мета виховної бесіди _____

_____

_____

_____

_____

Нотатки

Що б я запозичила/запозичив до власної виховної скарбнички

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

ЗАВДАННЯ 12: Визначити стадію розвитку колективу.

Клас _____

Класовод

Стадії розвитку колективу (за О. Ковальовим)

<p><u>Перша стадія</u> є початковою, коли колектив тільки створюється, люди придивляються один до одного, до вихователя. Колектив – мета виховних зусиль педагога. Вихователь знайомить вихованців з метою, завданнями,</p>	
---	--

перспективами колективу. Вимоги ідуть від нього. Школярів об'єднує загальне емоційне напруження, бо невідомі норми, вимоги до їх життя, але поступово діти дізнаються хто є хто, з'являються малі групи.	
<u>Друга стадія</u> характеризується тим, що завершується взаємне вивчення, утворюються малі групи, формується актив, накопичуються традиції, розвивається взаємодопомога. Вимоги йдуть не лише від вихователя, а й від активу, лідерів. Колектив стає фактором розширення соціального досвіду дітей, залучення до духовної культури свого народу.	
На <u>третій стадії</u> затверджуються стосунки співробітництва, взаємодопомоги, поваги один до одного. Дитина має можливість самореалізуватися, бо створюються умови для діяльності кожного. Це той ідеал стосунків, який максимально сприяє всебічному розвитку особистості.	

Додаток В
Дисципліна «Методика природознавства». Блок завдань

Школа _____
Клас _____ Учитель _____

Дата	Тематичне спостереження на уроках	Завдання з методики природознавства
	Робота з навчальними планами, програмами, підручником та методичними посібниками	<p>Аналіз програм та підручників з природознавства:</p> <ul style="list-style-type: none"> - занотувати, за якими програмами працює вчитель, якими підручниками користується; - з'ясувати, чи відповідає зміст підручника програмі; - охарактеризувати підручник (структура, методичний апарат, ілюстрації, науковість, доступність тощо); - скласти календарне планування на другий семестр навчального року з курсів Природознавства (3-4 класи) та «Я досліджую Світ» (планування за тематичними тижнями (1-2 клас)).
	Самостійна робота учнів	Проаналізувати зміст фенологічних спостережень у класі, особливості їх проведення, способи фіксації результатів спостереження (ведення класного «Календаря природи», зошитів на друкованій основі).

	Аналіз уроків з курсів «Природознавства» або «Я досліджую Світ»	Проаналізувати структуру уроку: спробувати визначити етапи уроку та методи, що застосовує учитель на кожному з них.
	Перевірка домашнього завдання	<p>Визначити методи, які найчастіше застосовує вчитель для перевірки домашнього завдання:</p> <ul style="list-style-type: none"> - методи усної перевірки результатів навчання – бесіда, розповідь, пояснення, роз'яснення, читання тексту, географічних карт, схем тощо; - методи письмової перевірки результатів навчання – контрольні роботи (завдання), твір, диктант, реферат, тестування тощо; - методи практичної перевірки результатів навчання – проведення досліду, виконання практичної роботи, створення виробів, моделей тощо; - методи програмованої перевірки результатів навчання – використання дидактичних карток, посібників із друкованою основою тощо.
	Етап повідомлення теми та завдань уроку	Традиційні і нетрадиційні засоби повідомлення теми та завдань уроку.

	Мотивація навчальної діяльності учнів	Дати характеристику макроструктурного етапу комбінованого уроку (етап мотивації навчальної діяльності учнів). Розробити мікроструктуру етапу мотивації навчальної діяльності учнів.
	Етап первинного сприйняття та усвідомлення нового матеріалу	Підготувати роз'яснювальну бесіду до теми «Як охороняти безцінний скарб – воду». Дати характеристику макроструктурних етапів комбінованого уроку (етапу пояснення нового матеріалу).
	Етап закріплення та осмислення нового матеріалу	Дати характеристику макроструктурних етапів комбінованого уроку (етап закріплення та осмислення нового матеріалу). Розробити мікроструктуру етапу закріплення нового матеріалу.
	Етап узагальнення	Дати характеристику макроструктурних

	та систематизації	етапів комбінованого уроку (етап узагальнення та систематизації нового матеріалу). Розробити мікроструктуру етапу узагальнення та систематизації нового матеріалу.
	Підсумок уроку	Складіть узагальнюючу бесіду до етапу «Підсумок уроку» (тема за вибором).
	Контроль знань	Проаналізувати засоби контролю знань учнів, що використовуються на уроках природознавства у школі.
	Домашнє завдання (обсяг, диференціація)	Скласти завдання для домашнього виконання з курсу «Природознавство», «Я досліджую Світ».

	Організація проектної діяльності учнів початкових класів	З'ясувати теми та процес організації проектної діяльності учнів у класах, де проводиться факультетський експеримент «День у школі».
	Методи навчання	Методика організації і проведення лабораторних робіт та демонстраційних дослідів.
	Засоби навчання	Охарактеризувати матеріальну базу навчання природознавству у класі.
	Засоби навчання	Організація куточка живої природи, можливості використання його об'єктів в освітньому процесі.

	Диференційоване навчання	Скласти питання для усного та письмового фронтального та індивідуального опитування до обраної теми.
	Робота в зошитах на друкованій основі	Впродовж семестру заповнити зошит на друкованій основі з курсу «Природознавство» чи «Я досліджую Світ».
	Дидактичні ігри. Їх місце в освітньому процесі курсу природознавства	Скласти конспект дидактичної гри з будь-якої теми курсу «Природознавство». Зазначити етап уроку, на якому вона проводиться.

Додаток Г
Дисципліна «Дидактика Нової української школи». Блок завдань

Протокол дидактичних спостережень на уроці

Дата _____ Клас _____

Класовод _____

Урок _____

Тема уроку _____

Цілі уроку (освітні, виховні, розвивальні) _____

_____

_____

_____

_____

_____

Обладнання _____

_____

_____

Нотатки (що б запозичила/запозичив до власної дидактичної скарбнички)

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Протокол дидактичних спостережень на ГПД (група подовженого дня)

Дата _____ Клас _____

Класовод

[illegible]

Додаток Д
Дисципліна «Педагогічна майстерність». Блок завдань

Дата _____ Школа _____
Клас _____ Учитель _____

Тема 1. Педагогічна майстерність учителя та її елементи. Педагогічна техніка вчителя. Професіограма вчителя.

Мета: закріпити і поглибити уявлення студентів про сутність і структуру педагогічної майстерності як характеристики особистості вчителя; оволодіти культурою рухів майбутнього вчителя.

План

1. Установчо-мотиваційна лекція про педагогічну майстерність учителя та її елементи, педагогічну техніку вчителя та професіограму вчителя.
2. Відвідування уроків учителів початкових класів.
3. Аналіз елементів педагогічної майстерності вчителя на уроках.
4. Позаурочна організаційно-виховна робота з молодшими школярами.

1. Складіть професіограму вчителя (за 5-ти бальною системою).

1.	Любов до дітей	
2.	Чесність, справедливість, об'єктивність	
3.	Витримка, терплячість	
4.	Принциповість і вимогливість	
5.	Педагогічний оптимізм, любов до життя, почуття гумору	
6.	Чуйність, гуманне ставлення до людей	
7.	Тактовність	
8.	Організаторські здібності, вміння працювати з дитячим колективом	
9.	Всебічний розвиток	
10.	Фізичне та психічне здоров'я, здатність відновлювати енергопотенціал	
11.	Творчий склад мислення, відкритість до нового	
12.	Педагогічна спрямованість	
13.	Потяг до удосконалення, самоосвіти протягом життя	

2. Вкажіть, які прийоми педагогічної техніки використовує учитель на уроках?

№	Прийоми педагогічної техніки за А. Гіном	на уроках (+ –)
1.	<i>Вхід до уроку:</i> учитель починає урок з «настройки» (речення-підказки, нескладні питання тощо).	
2.	<i>Завершення уроку:</i> чітко, традиційним словом або дією.	

3	Приваблива мета: перед учнем постає проста, зрозуміла і приваблива для нього мета, при досягненні якої він хоч-не-хоч виконує і ту навчальну дію, яку планує педагог.	
4	Здивуй! – учитель знаходить такий кут зору, щоб навіть повсякденне стало дивовижним.	
5	Відтягнута відгадка: на початку уроку вчитель задає загадку (цікавий факт), відгадка на яку (ключ для розуміння) буде відкрита на уроці під час роботи над новим матеріалом; загадку дати наприкінці уроку, щоб розпочати з неї наступне заняття.	
6	Фантастична добавка: учитель додає до реальної ситуації фантастику.	
7	Спіймай помилку: пояснюючи матеріал, учитель навмисне припускається помилок.	
8	Практичність теорії: введення в теорію учитель здійснює через практичне завдання, корисність якого очевидна учням.	
9	Прес-конференція: учитель навмисне розкриває тему неповно, пропонуючи учням поставити такі запитання, які розкривають її повністю.	
10	Питання до тексту: перед вивченням навчального тексту дітям ставиться завдання – скласти до нього список питань.	
11	М'яке опитування: тренувальне опитування (дві групи опитують по черзі, правильну відповідь дає експерт – сильний учень або вчитель)	
12	Ідеальне опитування: учні самі оцінюють ступінь своєї підготовки й сповіщають про це учителя.	
13	«Світлофор»: при опитуванні учні піднімають «світлофор» червоним або зеленим боком до вчителя, сигналізуючи про свою готовність відповідати або про свою згоду чи незгоду з відповіддю товариша.	
14	Взаємоопитування: учні опитують одне одного за базовими листами. Самооцінювання або взаємооцінювання за поданими критеріями.	
15	Гра у випадковість: учитель включає в урок елементи випадкового вибору.	
16	Театралізація: розігрується сценка на навчальну тему.	
17	Своя опора (1): учень складає опорний конспект за новим матеріалом.	
18	Своя опора (2): учень складає авторський опорний конспект всієї раніше вивченої теми.	
19	Повторюємо з контролем (1): учні складають серію	

	контрольних запитань до вивченого на уроці матеріалу.	
20	Повторюємо з контролем (2): учні складають серію контрольних запитань до всієї раніше вивченої теми.	
21	Повторюємо з розширенням: учні складають серію запитань, що доповнюють знання з нового матеріалу.	
22	Свої приклади: учні готують свої приклади до нового матеріалу.	
23	Опитування-підсумок: наприкінці уроку учитель ставить запитання, що сприяють рефлексії уроку.	
24	Обговорюємо домашнє завдання: учитель разом з учнями обговорює, яким має бути домашнє завдання, щоб новий матеріал був якісно відпрацьований.	
25	Перетинання тем: учні підбирають або розробляють свої приклади, завдання, гіпотези, ідеї, запитання, які пов'язують останній вивчений матеріал із будь-якою раніше вивченою темою, яку пропонує учитель.	
26	Ділова гра «Точка зору»: групи обговорюють свої аргументи з теми дискусії й можливі контраргументи суперників, вступають у дискусію; група спостерігачів оцінює, хто більш переконливий).	
27	Ігрова мета: якщо необхідно виконати велику кількість одноманітних вправ, учитель вводить їх до складу ігрової оболонки, у якій ці дії виконуються для досягнення ігрової мети.	
28	Проблемний діалог (евристична бесіда).	
29	Ділова гра «Компетентність»: учасники – конкуренти (дві групи учнів складають для суперників запитання з теми); наймачі (група учнів, яка визначає переможця); арбітр (зазвичай, учитель, розв'язує суперечливі запитання).	
30	Гра «НДЛ» – науково-дослідницька лабораторія (замовники, винахідники або дослідники).	
31	Зразкова відповідь: учитель (або учень) надає свій приклад відповіді або виконання завдання.	
32	«Руки геть!» – спеціальний знак заборони ставиться на стіл або вивіщується на дошку.	
33	Чітка команда – учитель відпрацьовує з учнями декілька чітких команд (Вільна парта! Роботу закінчено! Увага! Невербальні команди).	
34	Листок захисту – кожен учень може вписати своє прізвище і бути впевненим, що його сьогодні не спитають. Учитель підшиває ці листи.	
35	Відтягнута реакція: учитель привчає учнів до паузи між запитанням та відповіддю (не вигукувати з місця).	

36	Вибірковий контроль: перевіряти роботи учнів вибірково.	
37	Релейна контрольна робота: контрольна робота проводиться за текстами завдань, що розв'язувалися раніше.	
38	Бліц-контрольна: контроль у високому темпі, щоб виявити прості учбові навички, якими мають оволодіти учні для подальшого успішного навчання.	
39	Програмоване опитування: учень обирає одну вірну відповідь з декількох запропонованих.	
40	Тихе опитування: бесіда з одним чи декількома учнями напівпошепки (клас у цей час зайнятий іншою роботою).	
41	Опитування ланцюжком: учні змагаються, виконуючи по черзі дії відповідно певному правилу, коли наступна дія залежить від попередньої; розповідь одного учня припиняється на будь-якому місці і передається іншому жестом учителя.	
42	Вихід за межі: учитель виходить за межі підручника, свого предмету.	
43	Порівняйте позиції: учитель сам обирає позицію оцінюваного.	
44	«Мордочки»: учні сигналізують про свій емоційний стан за допомогою карток зі стилізованими малюнками.	
45	«Допоможіть мені!» – зошит на столі вчителя, у якому кожен може зробити свій запис: поставити запитання, звернутися з проханням тощо.	

3. Зазначте, які характерні жести вчителя Ви побачили, і що вони означають? (мін 3).

№	Види жестів	Жести учителя, які Ви побачили на уроці
1.	Вказівні	
2.	Символічні	

3.	Зображувальні	
4.	Емоційні	
5.	Ритмічні	

Дата _____ Школа _____
Клас _____ Учитель _____

Тема 2. Сутність і зміст педагогічного спілкування.

Мета: сформулювати поняття «педагогічне спілкування»; виявити функції, типи педагогічного спілкування; ознайомити студентів із бар'єрами педагогічної взаємодії та шляхами їх усунення.

План

1. Установчо-мотиваційна лекція про зміст та типи педагогічного спілкування.
2. Відвідування уроків учителів початкових класів.
3. Аналіз типів педагогічного спілкування.
4. Позаурочна організаційно-виховна робота з молодшими школярами.

- 1. Виявити характер педагогічного спілкування учителя (підкреслити):**
Суб'єктно-суб'єктне

Функціонально-рольове

Особистісно орієнтоване

- 1. Які бар'єри спілкування, що перешкоджають педагогічній взаємодії, Ви побачили?**

№	Бар'єри спілкування	+ / -
1.	Соціальний – виникає внаслідок різного соціального статусу вчителя й учня (щоб запобігти появі такого бар'єру, вчителю не слід постійно підкреслювати свою позицію, свої переваги як старшого, педагога, наголошувати на тому, що «я вчитель, тому завжди правий» тощо);	
2.	Фізичний – простір, стіл учителя, якими він віддаляє себе від учнів (для подолання даного бар'єру педагог може змінювати відстань між собою та учнями, рухаючись по класу);	
3.	Гностичний – недоступність пояснення матеріалу вчителем (педагог не повинен вживати незрозумілих дітям термінів, висловлюватися великими реченнями (більше 17 слів), говорити надто швидко (більше 2,5 слів за 1 секунду);	

4.	Психологічний – виникає тоді, коли в учителя є страх перед класом, перед можливістю допустити фактичну чи методичну помилку, відсутній контакт з дітьми або існує негативна установка щодо класу чи окремих учнів.	
----	--	--

2. Який стиль педагогічного спілкування притаманний Вашому класоводу? (за О. Березовіним, Я. Коломенським):

Активно-пасивний стиль,
характеризується:

«У школу і дітей закохана»,
«Уміє навчити будь-яку дитину»,
«Не використовує крайнощів»,
«У той же принципова і вимоглива».

Ситуативний стиль,
характеризується:

«Сумлінна, грамотна, багато працює»,
«Любить свою професію та дітей»,
«Якщо діти щось плутають, або не розуміють, втрачає самоконтроль».

Пасивно-позитивний стиль,
характеризується:
лагідного дітям не скаже».

«Учителька чудова, але якась суха, слова

Пасивно-негативний стиль,
характеризується:

«Сприймає все насторожено»,
«Переважають негативні оцінки учнів»,
«Не любить затримуватися у школі».

Активно-негативний стиль,
характеризується:
«Не любить слабких і не хоче з ними працювати».

«Зауваження робить у різкій формі»,

3. Виокремлюють чотири дистанції у спілкуванні: інтимна, особиста, соціальна, публічна.

Інтимна дистанція спілкування – це зона спілкування між близькими людьми (до 50 сантиметрів)

Особиста дистанція спілкування – це зона спілкування між друзями (від 50 см до 1,5 метра)

Соціальна дистанція спілкування – це зона спілкування між знайомими людьми (але не друзями) (від 1,5 до 2,5 метрів)

Публічна дистанція спілкування – це відкрита зона для виступу оратора перед аудиторією (більше, ніж 3 метри)

Спостерігайте за дистанціями учителя протягом уроку. Яка переважає?

Дата _____ Школа _____
Клас _____ Учитель _____

Тема 3. Проблеми взаємодії вчителя та учнів.

Мета: усвідомити сутність прийомів педагогічної взаємодії; осмислити сутність педагогічного такту, його функції, особливості поведінки тактової людини, розвиток професійних умінь застосування ефективних засобів виховного впливу на учнів; стимулювати потребу в піднесенні рівня культури спілкування з учнями як важливого компонента педагогічної майстерності.

План

1. Установчо-мотиваційна лекція про педагогічний такт та прийоми педагогічної впливу.
2. Відвідування уроків учителів початкових класів.
3. Аналіз прийомів педагогічного впливу.
4. Позаурочна організаційно-виховна робота з молодшими школярами.

1. Які властивості педагогічного такту учителя Ви спостерігаєте на уроці?

- любов до дітей,
- ввічливе ставлення до дітей,
- чуйність,
- уважність,
- доброзичливість,
- самовладання.

2. Спостерігати за прийомами педагогічного впливу (*створюючими*: переконування, навіювання, заохочення, доброта, увага, прохання, організація успіху у навчанні, залучення у цікаву діяльність; *гальмівними*: наказ, ласкавий докір, удавана байдужість, натяк, іронія, обурення, засудження, покарання, попередження). Описати 2-3 педагогічні ситуації, які містять вищезазначені прийоми.

[illegible]

Доповнити три ключові операції педагогічного впливу.

1. «Я-повідомлення» – оголошення вчителем свого стану і ставлення до вчинку чи дії учня, як явища (починається словами: «Я завжди...», «Мені завжди...»).

Наприклад: хлопчик ненароком кинув з підвіконня вазон – «Я завжди засмучуюсь, коли гине краса»; 11-класники напередодні свята прийшли до школи в білих сорочках і краватках – «Мені завжди приємно бачити елегантно вдягнутих людей».

2. «Ти-повідомлення» (позитивна підтримка) – має на меті пояснення негативної поведінки учня його позитивними рисами, мотивами.

Наприклад: учень не виконав домашнього завдання – «Ти, напевне, забув вдома зошит»; учень запізнився на урок – «Ти, мабуть, відводив молодшу сестричку в садочок, і тому запізнився».

3. «Безумовність норми» – має на меті розкриття перед школярами соціально і особистісно значущих доказів на користь етичних вимог, тобто того, що дасть дотримання тієї чи іншої норми людям взагалі чи конкретному учневі.

Наприклад: Учитель звертається до чергових з проханням витерти дошку, а у відповідь чує: *«Ми на ній не малювали»!* Вчитель зауважує: *«Нам усім буде складно розібратися у новому матеріалі без записів на дошці і схем, у тому числі, і вам».*

Дата _____ Школа _____
Клас _____ Учитель _____

Тема 4. Педагогічні конфлікти: профілактика та розв'язання.

Мета: поглибити усвідомлення студентами специфіки педагогічних конфліктів; закріпити уявлення про прийоми їх профілактики; розширити уявлення про стилі розв'язання педагогічних конфліктів; формувати в майбутніх учителів уміння розв'язувати педагогічні конфлікти.

План

1. Установчо-мотиваційна лекція про педагогічні конфлікти, їх профілактику та розв'язання.
2. Відвідування уроків учителів початкових класів.
3. Аналіз відвіданих уроків з погляду педагогічної проблеми.
4. Позаурочна організаційно-виховна робота з молодшими школярами.

1. Працюючи з науковими джерелами, з'ясуйте типологію конфліктів у школі:

Спостерігаючи за роботою вчителя, визначити, чи виділяє класовод «улюбленців» та «покинутих»? Порахуйте, скільки разів учитель звертає увагу і до одних, і до інших. Критичні зауваження та словесні заохочення занотуйте.

Визначити стратегію поведінки учителя у ході конфліктів (уникнення конфлікту, конфронтація (суперництво) у конфлікті, стратегія пристосування, компроміс, співробітництво).

Знайдіть та занотуйте висловлювання В. О. Сухомлинського щодо конфліктів: «Конфлікт між педагогом і дитиною, між педагогом і колективом - велика...

Додаток Е

Дисципліна «Організація і управління у початковій школі». Блок завдань

Школа _____

Клас _____ Учитель _____

№	Завдання	Аналіз
1.	Відвідати та проаналізувати установчо-мотиваційну лекцію щодо планування та організацію освітнього процесу в початковій школі.	
2.	Відвідати і проаналізувати уроки в початковій школі (на вибір).	
3.	Ознайомитися з календарним плануванням учителя початкових класів на один семестр та зробити аналіз планів-конспектів уроків учителя.	

4.	Проаналізувати розклад занять у одному із класів початкової школи м. Харкова. Чи відповідає він вимогам щодо складання розкладу?	
5.	Зробити циклограму роботи директора школи у форматі А 4.	
6.	Відвідати та проаналізувати установчо-мотиваційну лекцію щодо внутрішкільнього контролю у ЗЗСО.	
7.	Відвідати і проаналізувати уроки в початковій школі (на вибір).	

8.	<p>Ознайомитися зі зразками бланків внутрішкільного контролю заступника директора з навчально-виховної роботи в початковій школі: контроль ведення класних журналів, контроль поурочного планування, контроль ведення учнівських щоденників, контроль ведення зошитів для контрольних робіт, контроль ведення робочих учнівських зошитів, контроль навчально-матеріальної бази кабінетів, аналіз контрольної роботи, аналіз уроку (за наявності).</p>	
9.	<p>Ознайомитися з документацією вчителя початкової школи, з вимогами щодо ведення класного журналу в 1-4 класах та заповнити ксерокс сторінок класного журналу.</p>	

10.	Спробувати здійснити контроль ведення класних журналів за допомогою зазначених вище бланків.	
11.	Відвідати та проаналізувати установчо-мотиваційну лекцію щодо методичної роботи у ЗЗСО.	
12.	Відвідати і проаналізувати уроки в початковій школі (на вибір).	
13.	Вивчити та проаналізувати методичну роботу ЗЗСО (форми методичної роботи з педагогічними кадрами, документація, методичні об'єднання вчителів початкових класів).	

14.	Підготувати матеріали про роботу методичного об'єднання вчителів початкових класів (на базі конкретної початкової школи), застосовуючи програму Power Point.	
15.	Відвідати та проаналізувати установчо-мотиваційну лекцію щодо роботи груп продовженого дня.	
16.	Відвідати і проаналізувати уроки в початковій школі (на вибір).	

17.	Вивчити та проаналізувати роботу групи продовженого дня (організація режиму дня, планування роботи вихователя групи продовженого дня та документація).	
18.	Скласти картотеку (по 3 картки до кожного) рухливих ігор для молодших школярів під час проведення занять в групі продовженого дня на випадок гарної чи поганої погоди.	

Навчальне видання

Небитова Ірина Андріївна

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до проведення експерименту «Школа професійного зростання»
(День у школі) для здобувачів першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
зі спеціальності 013 – Початкова освіта

Відповідальний за випуск: д. п. н., проф. Довженко Т.О.

Відповідальність за дотримання вимог академічної доброчесності несуть автори

**Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 4.07. Тир. 100 прим. Зам. № 350-20.
Підписано до друку 18.11.2020. Папір офсетний.**

**Надруковано з макету замовника у ФОП Бровін О.В.
61022, м. Харків, вул. Трінклера, 2, корп.1, к.19. Т. (057) 758-01-08, (066) 822-71-30
Свідоцтво про внесення суб'єкта до Державного реєстру
видавців та виготовників видавничої продукції серія ДК 3587 від 23.09.09 р.**

СТИЛЬ·
ИЗДАТ
ТИПОГРАФІЯ
www.stil-izdat.com